

From: "5.1.2.e (5.1.2.e)"
Sent: Mon, 21 Dec 2015 08:44:51 +0100
To: "5.1.2.e (5.1.2.e)" <5.1.2.e>
5.1.2.e; "5.1.2.e (5.1.2.e)" <5.1.2.e>
5.1.2.e >
Subject: RE: neonicotinoiden en vissen
Attachments: Reactie op het rapport Neonicotinoïden en risico_Sportvisserij NL.docx

5.1.2.e

Bedankt voor jou bijdrage. Ik heb slechts een paar kleine toevoegingen en wijzigingen met revisies aangebracht. De lijn en de reactie zelf ziet er goed uit!!

Gezien de aankomende feestdagen is het mooi dat je al zo ver bent gekomen maar omdat het een B&R klus is en ik niet weet of jij en 5.1.2.e nog contact hebben gehad over wat en hoe op te leveren is B&R in de lead. Een akkoord voor de uren heb ik nog niet gezien.

5.1.2.e ik hoop dat je met de gekozen lijn uit de voeten kunt.

Gr 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e (5.1.2.e)
Verzonden: zondag 20 december 2015 19:22
Aan: 5.1.2.e (5.1.2.e)
CC: 5.1.2.e (5.1.2.e)
Onderwerp: RE: neonicotinoiden en vissen

Hoi 5.1.2.e

Ik ben er dinsdag weer (maandag is mijn vrije dag). Mijn stuk is klaar, ik heb het net naar 5.1.2.e gestuurd zodat hij er nog even naar kan kijken.

Qua uren heb ik er tot nu 15 uur aan besteed.

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e (5.1.2.e)
Verzonden: vrijdag 18 december 2015 15:06
Aan: 5.1.2.e (5.1.2.e)
CC: 5.1.2.e (5.1.2.e)
Onderwerp: RE: neonicotinoiden en vissen

Hallo 5.1.2.e

Het advies of deze studie aanleiding is om in te grijpen wordt vanuit B&R begeleid. Zou jij contact met mij willen opnemen om over hetgeen jij gaat opleveren? Dan hebben we het ook over de uren. Tijdschrijven kan op bl15 - 3.12 adhoc - ovv neo en vis. Tel nr. 5.1.2.e T/m volgende week dinsdag kun je mij nog in 2015 bereiken.

Groeten, 5.1.2.e

Verzonden van mijn Android-telefoon via TouchDown (www.nitrodesk.com)

-----Original Message-----

From: 5.1.2.e (5.1.2.e) [5.1.2.e] @ctgb.nl

Received: Zaterdag, 12 Dec 2015, 21:18

To: 5.1.2.e (5.1.2.e) [5.1.2.e] @ctgb.nl]; 5.1.2.e (5.1.2.e) [5.1.2.e] @ctgb.nl]; 5.1.2.e

(5.1.2.e) [5.1.2.e @ctgb.nl]; Duijn, dr. ir. L.P. van (Luuk) [5.1.2.e @ctgb.nl]

Subject: RE: neonicotinoiden en vissen

5.1.2.e et al,

Bedankt voor deze eerste analyse en tijdsinschatting.

Ik heb de definitieve versie van de EASAC reactie bijgevoegd. In de bijlage staan de sava's van alle betrokken studies. Bv van Dijk, Sanchez en Goulsen hebben we in dat kader ook al beoordeeld.

Ze staan hier in DMS:

[http://intranet.ctgb.nl/openims/openims.php?mode=dms&submode=documents&currentfolder=\(63048139ffcaa1c3701cc99983c4f5d3\)924307efaea290120063a211b04de16f&currentobject=f73332f0c327a73b1a61e6d2c900406e](http://intranet.ctgb.nl/openims/openims.php?mode=dms&submode=documents&currentfolder=(63048139ffcaa1c3701cc99983c4f5d3)924307efaea290120063a211b04de16f&currentobject=f73332f0c327a73b1a61e6d2c900406e)

Zou je dit in de inschatting willen verwerken. Verder zou ik fipronil ook meenemen.

Jou insteek lijkt me verder prima.

Insteek antwoord is: de norm is inmiddels lager. En een standpunt over het effect op de macrofaunagemeenschap (voedsel vis). Met alleen een antwoord op basis van de norm zal het onbehaaglijke gevoel bij de vismensen idd niet weggaan.

Buiten reikwijdte verzoek

Gr 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e (5.1.2.e)

Verzonden: vrijdag 11 december 2015 11:49

Aan: 5.1.2.e (5.1.2.e)

Onderwerp: RE: neonicotinoiden en vissen

Hoi 5.1.2.e

Het belangrijkste punt van sportvisserij Nederland is "De alarmerende conclusie voor vissen is dan ook dat er minder voedsel beschikbaar is bij normoverschrijding van neonicotinoïden en fipronil."

Verder stellen ze "De concentraties van een aantal neonicotinoïden en fipronil in Nederland overschrijden de normen regelmatig met onder andere als gevolg een sterke afname van de aquatische ongewervelden in het zoete oppervlaktewater."

De laatste is nogal stellig. Verder is het een nogal kort door de bocht rapport. De norm van 0.0027 ug/l is niet opgenomen in het rapport waardoor een aantal conclusies niet meer kloppen. Voor de vissenstudies zijn geen imidacloprid concentraties gegeven, alleen voor fiprinol. Moet deze stof meegenomen worden of is de focus neonicotinos. Ik ben uitgegaan van geen fipronil.

Voor een antwoord gericht op de vissen moet ik dus met name kijken naar de artikelen met de macrofauna (aquatische insecten en kreeftachtigen) en verder die met gericht op vissen en die gericht op ecosysteem functioneren.

Roessink et al (2013) is natuurlijk al eerder meegenomen, van de andere studies weet ik het niet. Waar staan de stukken in de DMS?

aquatische insecten en kreeftachtigen

Liess et al., 2013 (Duitsland, Zwitserland)

Morrissey et al., 2015 (Canada, Duitsland, Australië)

Roessink et al. 2013 (Nederland)

Van Dijk et al., 2013(Nederland)

vissen

Sanchez-Bayo & Goka, 2005(Australië, Japan)

Hayasaka et al., 2012 (Japan)

Clasen et al., 2011 (Brazilië) Deze gaat echter over fipronil

Ghisi et al. 2011(Brazilië) Deze gaat echter over fipronil

Su et al., 2007 (China)

ecosysteem functioneren

Van der Sluijs et al., 2015 (Nederland, UK, Frankrijk, Zwitserland, Canada, VS, Italië, Duitsland, Belize, Malawi, België, Noorwegen)

Chagnon et al., 2015 (Canada, Zwitserland, Malawi, Nederland, Noorwegen)

Goulson, 2013 (Verenigd Koninkrijk)

Buiten reikwijdte verzoek

Insteek antwoord is: de norm is inmiddels lager. En een standpunt over het effect op de macrofaunagemeenschap (voedsel vis). Met alleen een antwoord op basis van de norm zal het onbehaaglijke gevoel bij de vismensen niet weggaan denk ik.

Wat vind je van deze aanpak?

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e (5.1.2.e)

Verzonden: vrijdag 11 december 2015 9:39

Aan: 5.1.2.e (5.1.2.e)

Onderwerp: FW: neonicotinoiden en vissen

Hierbij het rapport. Alleen in Ho 3 halen ze ecotox data aan. Rest behoorlijk beleidsmatig

Gr 5.1.2.e

Verzonden van mijn Android-telefoon via Symantec TouchDown (www.symantec.com)

-----Original Message-----

From: 5.1.2.e (5.1.2.e) [5.1.2.e] @ctgb.nl]

Received: vrijdag, 11 dec. 2015, 9:08

To: 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e) [5.1.2.e] @ctgb.nl]

Subject: FW: neonicotinoiden en vissen

Hoi 5.1.2.e

Zie de bijlage.

Jij weet wel raad met beoordelen van dit stuk.

Ik heb het verder niet doorgestuurd.

5.1.2.e

Van: CTGB Post

Verzonden: donderdag 10 december 2015 16:47

Aan: 5.1.2.e (5.1.2.e); 5.1.2.e

Onderwerp: FW: neonicotinoiden en vissen

Van: 5.1.2.e 5.1.2.e] @sportvisserijnederland.nl]

Verzonden: donderdag 10 december 2015 16:42

Aan: 5.1.2.e

Onderwerp: neonicotinoiden en vissen

Geachte/beste,

Bij deze stuur ik u ter informatie het rapport '**Risico's van neonicotinoïden voor vissen**'.

Neonicotinoïden, bestrijdingsmiddelen tegen plaaginsecten in de land- en tuinbouw, blijken ook giftig voor andere soorten. Ongewervelde dieren in het water zijn bijvoorbeeld heel gevoelig. In wateren waar de kwaliteitsnormen voor neonicotinoïden worden overschreden, bleek veel minder van deze macrofauna aanwezig. Dit betekent dat er minder voedsel voor vissen beschikbaar is in deze wateren. Dit komt naar voren uit literatuuronderzoek.

Wat zijn neonicotinoïden?

Neonicotinoïden zijn bestrijdingsmiddelen die worden toegepast tegen plaaginsecten. Ze lijken qua werking op nicotine en hebben een remmende werking op het zenuwstelsel. Fipronil is een insecticide dat lijkt op een neonicotinoïde en daarom ook is meegenomen in het onderzoek. Deze stoffen worden vaak toegepast als zaadcoating of als bodembehandeling, verspreiden zich dan door de gehele plant en breken heel langzaam af. Ook lekken ze uit naar de bodem en het oppervlaktewater.

Effecten neonicotinoïden

Neonicotinoïden blijken behalve voor plaaginsecten ook giftig te zijn voor nuttige insecten zoals bijen. Bijen krijgen de stoffen binnen via het stuifmeel en nectar van de plant. Mogelijk kan hierdoor ook de grote bijensterfte (mede) door worden verklaard.

Veel andere ongewervelde en gewervelde dieren kunnen hier negatieve effecten van ondervinden. Niet alleen treedt sterfte op, maar er zijn ook allerlei effecten zoals onderdrukking van het immuunsysteem waardoor dieren eerder ziek worden.

Effecten op vis

Door het uitlekken naar oppervlaktewateren kunnen neonicotinoïden ook in vissen en hun voedseldieren terechtkomen. Vissen zijn relatief wat minder gevoelig voor neonicotinoïden, maar wel voor fipronil. Het grootste effect op vissen zit in de afname van voedsel, omdat vissen in één of meer levensstadia insecten en ongewervelden eten.

De normen worden overschreden

Neonicotinoïden worden vaak en ook preventief gebruikt. Dit is in strijd met het zogenaamde Integrated Pest Management (IPM*) dat de Europese Unie voorstaat. Hierdoor worden meer middelen gebruikt dan strikt noodzakelijk zijn, wat leidt tot onnodige verontreinigingen terwijl niet duidelijk is wat het economisch rendement ervan is.

De normen voor neonicotinoïden en fipronil worden in Nederland regelmatig overschreden, vooral in gebieden waar veel glastuinbouw en bloemteelt plaatsvindt. Nederlands onderzoek heeft laten zien dat er in wateren waar de normen worden overschreden veel minder macrofauna (insecten en andere ongewervelden die in het water voorkomen) wordt aangetroffen.

Verbod op een aantal neonicotinoïden

In 2013 zijn drie neonicotinoïden en fipronil in Europa tijdelijk verboden voor een aantal toepassingen. Na twee jaar zou een evaluatie van deze maatregel plaatsvinden. Zolang dit niet is gedaan blijft het verbod van kracht. Sportvisserij Nederland is van mening dat alle neonicotinoïden verboden moeten worden, gezien de impact van deze stoffen op het milieu.

**Integrated Pest Management*

IPM staat een brede aanpak van plagen in de landbouw voor. Het is gericht op het onderdrukken van plaagpopulaties tot onder het economische schadeniveau. Het houdt in dat verschillende alternatieven voor plaagbestrijding worden afgewogen en vervolgens wordt gekozen voor die maatregelen die plaagpopulaties tegengaan, waarbij pesticiden tot een verantwoord niveau worden beperkt en risico's voor de menselijke gezondheid en het milieu worden geminimaliseerd.

Zie de bijlage voor het volledige rapport.

Ik hoop dat het rapport voor u ook bruikbaar is.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Sportvisserij Nederland

Tel. 5.1.2.e

E-mail: 5.1.2.e [5.1.2.e@sportvisserijnederland.nl">@sportvisserijnederland.nl](mailto:<span style=)

===

Sportvisserij Nederland

Leijenseweg 115, 3731 BC Bilthoven

Website: www.sportvisserijnederland.nl

Tel. 5.1.2.e